

CLXXXIX. - CXC. ČÍSLO 2010

Parlamentný Kurier

ČASOPIS
Z NÁRODNEJ
RADY
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY

1. lobistický časopis na Slovensku od roku 1993

Jakýkoli běžný popis dobrého „vystavění“ politiky můžeme čerpat z architektury; to se však většinou děje pomocí pravidel daných obecně nadužívaným jen „katalogovým“ vnímáním světa a jeho mechanickou akceptací bez zkoumání obecné trvalé hodnoty. Tento postoj zastupuje jak slepou víru v platnost zákonů modernismu, tedy zákonů jakoby jediného možného, nepokorně založeného chování na automatizmu pokroku ve vývoji a růstu, tak zákonů vycházejících ze společenské objednávky (dříve doslovné „vlády lidu“), z praktických zákonů, daných jen pragmatickými vztahy reklamního světa (dnes vlády veřejného výkladu) nebo zákonodárnou mocí. Jsou to opravdu determinující východiska k popisu a pochopení jakéhokoli společenského projevu v řešení ideální politiky podobně jako stavby?

Architektúra – analógie „ideality“ k politike

doc. Ing. arch. Petr Hruša (1955), absolvent fakulty architektury VUT v Brně (1981), byl hlavním architektem města Telče (1990 – 1992), v r. 1990 v letní škole architektury prince Charlese v Oxfordu a v Římě. Byl členem Památkové rady Pražského hradu (1990 – 1992), umělecké rady VŠUP v Praze (2007), redakční rady časopisu Architekti (2001 – 2005). Je členem spolku Obecní dům Brno, Spolku výtvarných umělců Mánes a také členem Památkové rady města Brna.

S absolutní poslušností těchto „přirozených“ zákonů neladí některé jevy, znatelné a popisované na jednoduchých, estetiku obsahujících věcech. Jde o jevy pochopitelné spíš fenomenologií, filozofií, tedy tématy dnes stále poměrně zanedbaného myšlení jak politiky, tak architektury. Dnes se myšlenkové světy jednotlivých odvětví dostávají blízko k podobě, jakou nabízejí katalogové světy různých politických, uměleckých i architektonických směrů. Jsou také vědecky nebo tzv. moderně a přirozeně založené teorie, schopny vzájemně obecné, tedy vlastně politické a umělecké reflexe?

Nejde však o situaci principiálně novou. Tento neblahý jev se stále opakuje v jakési dialektice pouze pragmatického, technologického a vědeckého chápání u každé potenciální „stavby“ politické situace podobně jako u významnější inženýrské a architektonické situace. Domnívám

se, přestože se zaklínáme moderností jako jakousi anticipací blíže nevyslovené „vyšší“ kvality, že jsme dnes na tom spíše analogicky k situacím z historie. Na rozdíl ale od ní dnes svár mezi pragmatickým a metafyzickým vyzněním smazává účinek mýtu v politice a stejně tak múzickou složku architektury. Také je jakékoli jiné než vědecky a přírodně podmíněné poznání odvrhováno do jiné, takzvané nadstavbové kulturní sféry, a vládou veřejného výkladu zejména do odlehčených reklamních kulturně populárních interpretací až dezinterpretací globálně zábavního pseudouniverza.

Vzijme se do myšlení budoucích archeologů a historiků, kteří mohou a zřejmě budou posuzovat naše společenské konání, svět, kulturu politiku i architekturu.

V praxi „archeologie“ letošního hledání nejlépejších staveb v rámci soutěže „Stavba roka“ znamená, že pragmaticky a kulturně reklamní průnik do architektonické tvorby a vedle toho pseudovědecké technologické, hlavně katalogové porovnávání architektury je zaměřeno pouze na vysvětlení všeho toho, co lze chápat umělymi, uměle sestrojenými přístupy, často za umělych technologických a reklamních, tedy ne prostě „krásně technických“ podmínek. Praxe, hlavně komerčně postavená na základě technologií, za účelem co největšího zisku ze zabezpečování prostředí práce, bydlení i rekreace, funguje programově paradoxně nepoliticky.

Obecně vzato to znamená, že kvalita řešení je považována za tím lepší, čím více se v architektuře jako v laboratoři umělého prostředí budeme snažit přiblížit prostor pojmu, kterému bychom mohli říkat „umělá laboratoř modelu stavby světa.“

To determinuje také posuzování takzvaných „nekatalogových“ inženýrských staveb a navozuje pochybnost, zda úspěch inženýrské – např. dopravní stavby – determinuje i architekt. Na Slovensku asi není běžné, aby byl architekt spoluautorsky přítomen u těchto inženýrských staveb. Odrážení inženýrského a původně stejně založeného architektonického myšlení nabízí už jakoby samozřejmé naladění se na oddělenou architekturu a oddělené inženýrství jako na vytváření umělých laboratoří, ať miněných jako uměleckých nebo technologických, a to obojí je opak základu původního pojmu „techné“ – umné techniky (od slova „umět“, ne od pojmu volného „umění“ v dnešním pokrouceném smyslu toho slova).

Například, nejen v oblasti statiky lze stejně jako mosty, viadukty i stavebně technické záležitosti budovy předem uměle vypočítat. Nebýt „politické náhody“, je to podobné, jako nabýt domnělou vládu nad světem výpočtovou a technologickou bláhouvostí při výpočtu dráhy rakety bez korekce její dráhy. Stačí ale obecná, tj. „politická“ náhoda setkání např. s meteoritem nebo čímkoli jiným, co se plete do nového modelu dráhy, rozsype se onen technologický základ jako domněle jediný správný model stavby světa.

To je analogické i naší stavitelské, to znamená architektonické situaci.

Je tady ale přece rozdíl důležitý pro politiku v oblasti architektury, spočívající právě v rozdílu mezi pojmy „umělost“ a „uměleckost“.

Nejsme s to s tímto odtržením, tedy ani s akcentací uměleckosti ani umělosti, tedy ani svěvolnou, ani naopak vědeckou-fyzikálně pojatou formou stavby i s maximální přítomností dokonalých materiálů a technologií, vymodelovat politiku, připomínající dnes u nás často něco jako technologicky podmíněný, nearchitektonický vesmír.

Architektonické umění a stejně tak umění pravé politiky, které se prezentují přirozeným a přesto jaksi nepřirozeným, tj. nenaturalistickým „jazykem“, jsou dány hodnotou, architektonickým – tedy krásně vystavěným výrazem, forma-

TriNity, Brno – Autor architektonického řešení a foto: Ing. arch. Petr Hruša

mi, pluralitou významů, kontextů, interpretací, meziprostorovými odmlkami. Ta všechna mají jiná východiska, ne redukovaná jen na technologické ani jen svobodné umělecké objekty jako základní stavební jednotky, ale orientovaná na fenomény. Tak lze dosáhnout pochopitelnosti světa jak politiky tak architektury i malým měřítkem, přirozeným, ale ne přírodovědným způsobem – pomocí architektonických jakožto technických východisek, pravidel, nevědeckých zákonů, jakoby pomocí „techné“, Platónových stínů ideálů. Stíny ideálů, vhrané přes propasti staletí do náruče stavitelského umění, nám ještě i dnes snad pomohou v orientaci i v současném snažení o smysl věcí, míst, i politického, demokratickými přerývy dobře omezeného prostoročasu.

Pokud ale ve skutečném stavitelském umění jakož i v politice zejména technologické předestínace vývoje přesně neznáme, pak také historická vývojová víra až pověra v modernistický pokrok jako zaručený posun k lepšímu, je jen zbožnou „vírou“ hlasatelů těchto staronových, svět vylepšujících „pravd“. Jde totiž o to, aby pomocí hereze vycházející z modernistické „víry“, např. odtržením inženýrství a architektury, zcela nezavládlo přeceňování objektivní technologie a soudobosti (např. IT), podobně jako tomu bylo se společenským materialismem a z něho odvozenými vědami u dávno zbludu stavby světa usvědčeného marxismu. Je tedy podstatné, aby na základě umělých zákonitostí nesměřovala soudobá politika podobně jako soudobá architektura do „pekla“ buď umělých technologií nebo naopak umělých svévolnických představ a s ní tam i samotné umění stavby.

Provokativně lze s určitou nadsázkou prohlásit, jak žije-li s námi opravdová nesvévolná politika, že jen tak žije s námi i skutečné umění a architektura. Umění i architektura totiž pravdivě a přirozeně – i politicky v hledaných ideálech architektury obce a státu – interpretuje a stylizuje tak, že se naše žití v reálném přírodním prostředí i civilizovaném prostoru našeho života vnímá už ne jako technologie, ale jako nedosažitelná „idealita“. Ideální politická interpretace existuje ne skrze technologie stavby světů, ale skrze stavitelskou techniku, umění a jejich hodnotu kvality života a jejich trvání. Architektonický i politický život (ve smyslu Bergsonova „élan vital“) drží nadšení a povznášející zájem o nikdy nedostižnou, avšak stále nosnou idealitu! Ideální zákon, kterým se řídí život, onen élan vital, jsou ne z vymyšleného, ale naopak věcného reálného „politického“ modelu stavby světa ve smyslu stále znovu hledané harmonie a dalších kompozičně ustanovených předpokladů pro technické navozování zážitku prostoru a bytnosti i trvání. Tak přirozené „být“ v architektuře přechází v „má být“, a v to co způsobuje určitý duševní, psychický a v ojedinělých případech až duchovní pohyb. Ten se děje v architektuře stejně jako v politice analogicky celé přírodě kolem určitých pevných těžištních bodů pomocí tzv. „idealit“. Ideality a jejich architektonické prostorové obrazy, možné tvary věcí a jejich obecně chápané útvary kolem určitosti „bodů“ jsou tedy možné východisko jako tvořivý zákon, působící vznikání jak dění obce, tak její architektury.

Ta je pak s přítomnou idealitou obrazem tvaru „bodů“, kde se fenomenologicky dá postihnout i světový a přírodní řád. Tvar kolem bodu

shromážděný jako ideální stavitelský, tedy architektonický útvar, je pak vždy tím, co se rozlišuje: útvarem, rytmem, podobou, polohou a dotykem – haptickým jevem a uspořádáním. Důsledkem je trvání stálosti, jednoty a krásy. Díky nejen umění v obecněji pojaté architektuře, ale i její technické složce může vznikat apriori jednoduchá forma trvání a nazírání na něj prostřednictvím zodpovědnosti, právě spíš politika než architektka, k řádu estetických věcí, a tak k nazírání na etický společenský prostor s parametry jeho krásy jako neúčelné finality.

Čím více se člověk ale naopak vymaňuje ze svých politických, tj. v tomto smyslu zodpovědnostních lidských idealit, ze svých kultických národních a kulturně regionálních domnělých „pout“, tím více se naopak na chvíli ztotožňuje romantizujícím až kýčovitým únikem od civilizace (ale s neobejitím se bez podpory civilizace) naoko se svobodou, jakoby se zvířaty a divokou přírodou.

Proti tomu zde stojí jak v architektuře tak v politice autonomní řád a přece technická tvůrčí činnost; ta musí být s kázní, soustředěním, trpělivostí a pokorou umná i řemeslná, i politicky architektonická, ne tedy jen živočišná. V takovém druhu tvůrčí práce se člověk spojuje i s materiálem, který reprezentuje vnější svět. Být politik jako architekt tvůrčí, znamená být kultivovaně vzpřímený jako signál obecného zájmu pro všechny ostatní, maják jak ve světě obecné kultury, tak ve světě, kde je tvůrčí člověk sám sebou. Jenom pak dochází k řádnému (v podstatě i v řádu) spojení a ne ke spojování metodou konformismu.

Jako majáky nekonformních postojů nám mohou posloužit některé stavby. Podle mého mínění například u nás v České republice některé rekonstrukce Josefa Pleskota v Litomyšli, urbanistické úpravy Karlína od Karla Baumschlagera, nebo i koncept Johna Pawsona pro klášter Trapistů Nový Dvůr v západních Čechách, zejména poslední jeho část – dokončený dům pro hosty v areálu kláštera – dům, který vznikl „jen“ přestavbou bývalé hospodářské budovy, která byla při příchodu mnichů v havarijním stavu; anebo zdánlivě ještě větší drobnost, ale skoro až epochálně obecná, tedy „politická“: Alena Srámková a její vlastní dům v Jenštejně.

Ze zahraničí, které je snad ještě více než na Slovensku nebo u nás stíženo reklamní honbou za senzací a efektem, by jako memento krásné techniky mohla posloužit Polní kaple Bruder Klaus, z roku 2007 od architekta Petera Zumthora. Ze starších staveb je to Kursaal od Rafaela Monea (kulturní centrum a koncertní síň Avenida de la Zurriola), v San Sebastianu ve Španělsku. Charakterizuje ji vzácná geografická přitažlivost pozemku – v ústí řeky Urumea. Je vysoce ceněna nejen za odvalu a originalitu návrhu s výhledem na moře, ale aj pro obecný cíl – otevřenosti veřejnosti.

Co však je obecným cílem těchto úvah a jaký mají uvedené příklady smysl a důvod? Když ne pro architektky, nechávající se strhávat ke konformismu, tedy snad ještě pro člověka politického, to znamená pro obecně vnímajícího toto nazírání na architekturu v obecném smyslu slova, to jediné dává dnes architektuře životní smysl.

Cílem architektury, za což je třeba považovat i architekturu inženýrských staveb, ale i architekturu politiky, je tvůrčí činnost. Jejím smyslem je navození pro člověka a svět oblažujícího pri-

Rímskokatolícky kostol Narodenia Panny Marie, Viglaš, Autor foto: Ada M. Weber (vyber ilustračného foto redakcia PK)

ncipu „techné“, tedy řešení ideálního a až teprve tak dávání smyslu uměleckého, tj. i architektonického. Jde tedy o dosažení v podstatě principu umění i u umění politického, a to s energizujícím životním elánem („élan vital“)

V principu energizujícího dávání v umění politickém je to, že politik podobně jako stavitelský umělec – technik inženýr nebo architekt –, dává – ze své ideality radosti, ze svého zájmu, pochopení, vědomosti, smutku, humoru, ale ne aby jen přijímal. Umění dává, protože umělecké dávání je ve smyslu „techné“ „élan vital“, samo o sobě se světem navozující energizující jednotu a vybraná obecná, tedy vpravdě politická radost.

V listopadu 2010,
Po zkušenosti z porotování
Stavby roka 2010 na Slovensku,
doc. Ing. arch. Petr Hruša

Z prací, které zakládají profesní názor architekta jsou nejvýraznější: Říční lázně Riviéra v Brně (1984 – 1991, rekonstrukce 2005), rekonstrukce Krypty a presbytáře katedrály Sv. Petra a Pavla v NKP Petrov Brno (1993), administrativní budova pro Povodí Moravy v Olomouci (1996; Stavba desetiletí Olomoucka), dále rekonstrukce parku Denisovy sady v Brně (cena Grand Prix Obce architektů v kategorii Krajinářské architektury a zahradní tvorby v r. 2004) nebo funkční územní plán Českých Budějovic. Významné jsou návrhy a realizace úprav řady veřejných prostranství i budov, jako např. v Brně návrhy na proměnu Mendlova a Dominikánského náměstí, realizované úpravy Moravského a Jakubského náměstí s uměleckými sochařskými a řemeslnými prvky. V minulém roce byla realizována dočasná hala pro hlavní autobusové nádraží v Praze na Florenci nebo v Brně rekonstrukce výstavní galerie Dům umění města Brna, nominovaná v letošním ročníku soutěže Grand Prix Obce architektů. Práce jsou publikovány v odborném tisku a oceňovány.

Z řady projektů soukromých atypických domů, vil a interiérů je v odborných publikacích např. rodinný dům v Podivíně (2002; Slavné vily jihomoravského kraje). V mezinárodní konkurenci obstál také projekt na administrativní a obytný areál Rivergardens v Praze – Karlíně, který je v realizaci. V Brně byl realizován Administrativní komplex Trinita (2009), který byl také nominován letos v Grand Prix. Práce jsou také vystavovány – např. Národní galerie v Praze. V současné době je vedle vedení vlastní kanceláře Atelier Brno (od r. 1991) také praktikující docentem na Technické univerzitě v Ostravě na katedře architektury.